

Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası Coğrafi Konumu Üzerine Bir Araştırma

A Research On The Geographical Location Of Divriği Grand Mosque and Hospital

ÖZET

Coğrafi konum; dünya üzerinde bulunan herhangi bir noktanın, bir yapı ve etmenin bulunduğu yerin paralel, meridyen gibi ölçü birimleri ile gösterilmesi ve yerinin belirlenmesidir. Bu ölçü birimi, o kadar detaylı bir ölçüm birimidir ki dünya haritası üzerinde en ufak noktalar dahi belirlenebilmektedir. Haritacılıkta nirengi noktaları belirlenip bunlardan da poligon noktalarına küçültülür. Şehir ve bölge planlama için bu noktalar temel alınarak imar planı hazırlanır ya da imara izin verilir. İşte bu noktada bu inceleme; henüz pusula kullanılmıyorken, Anadolu Selçuklu Beyliklerinden Mengücek Oğullarının Divriği'de 1214 yılında yapımına başladığı Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, bulunduğu coğrafi konumunun ya da imarının yapılacağı noktanın belirlenmesinde nasıl bir yol izlendiğine dair bir araştırma olacaktır. Bu çalışmada bahsi geçen yapının yerleşim planında bazı yapı işaretlerinin ve hatta astronomi ile ilişkili bilgilerin kullanıldığı teorisi açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Divriği Ulu Camii, Coğrafi Konum, Astronomi.

ABSTRACT

Geographic location; It is the display and determination of the location of any point, structure or factor on the world with units of measurement such as parallel and meridians. This unit of measurement is so detailed that even the smallest points on the world map can be determined. In cartography, landmarks are determined and reduced to polygon points. For city and regional planning, a zoning plan is prepared or zoning is allowed based on these points. In this research; There will be a research on how the Divriği Great Mosque and Hospital, which was started to be built by the Mengücek Sons of the Anatolian Seljuk Principalities in Divriği in 1214, when the compass was not yet used, was method in determining its geographical location. In this research, we will try to explain the theory that some building proof and even astronomy-related information were used in the layout plan of the mentioned building.

Keywords: Divriği Grand Mosque, Geographical Location, Astronomy.

GİRİŞ

Anadolu'nun derin tarihinde, mimari şaheserlerle süslü birçok nokta bulunmaktadır. Bu noktalardan biri de Divriği Ulu Camii ve Darüşşifasıdır. Sivas iline bağlı Divriği ilçesinde yer alan bu yapı, Türk-İslam mimarisinin en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Hem dini hem de tıbbi fonksiyonlara hizmet eden bu muazzam yapı, hem mimari açıdan hem de tarihi önemi bakımından büyük bir değere sahiptir.

Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, sadece bir mimari eser olarak değil, aynı zamanda Anadolu'nun kültürel ve tarihi mirasının bir parçasıdır. Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, 1985 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilmiştir. Bu, yapının dünya çapında benzersizliği ve tarihi öneminin bir göstergesidir. UNESCO, yapıyı "İslam sanatında çağdaş oluşumların en yüksek noktasını temsil eden Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, 13. yüzyıl Anadolu'sunun mükemmel bir örneğidir." şeklinde tanımlamaktadır.

Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, Anadolu Selçuklu döneminin en önemli yapılarından ve günümüze ulaşan nadir eserlerden biridir. Tarihi, mimari özellikleri, sanatsal değeri ve kültürel önemiyle, ziyaretçileri etkileyen bir yapı olarak varlığını sürdürmektedir. Türkiye'nin turizm potansiyelini artıran ve kültürel zenginliğini yansıtan önemli bir cazibe merkezidir.

İnsanlık tarihi boyunca, gök cisimlerine olan ilgi ve hayranlık, dünya üzerinde birçok önemli eserin inşasına ilham kaynağı olmuştur. Astronomi, insanlık tarihi boyunca önemli bir rol oynamıştır ve birçok medeniyetin kültürel, dini ve mimari yapılarında etkisini göstermiştir. Dünya genelinde, birçok önemli yapı, göksel fenomenlere veya astronomik olaylara bağlı olarak inşa edilmiştir. Bu eserler, mimari harikalarıyla birlikte astronomik gözlemleri, takvimleri veya mitolojik inançları yansıtabilir. Mısır piramitlerinden Angkor Wat'a, Stonehenge'den Chichen Itza'ya kadar, dünyanın dört bir yanındaki bu önemli yapılar, astronomi ile ilişkilendirilmiş ve insanlık tarihine ışık tutmuştur. Bu noktada Divriği'nin tarihi yapılarında da benzer durum söz konusudur. Divriği Ulu Camii ve

Ahmet Taşkiran¹

How to Cite This Article

Taşkiran, A. (2024). "Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası Coğrafi Konumu Üzerine Bir Araştırma" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:10, Issue:7; pp:1174-1183. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12820542>

Arrival: 23 May 2024
Published: 27 July 2024

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğr.Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Mimarlık Güzel Sanatlar Ve Tasarım Fakültesi, Görsel Sanatlar bölümü, Sivas, Türkiye. ORCID: 0000-0003-1518-6840

Darüşşifası ile türbelerin, türbelerin de kendi aralarında geometrik konum ilişkisi ve astronomi ile ilgili bağlantısının olduğu gözlemlenmiştir.

DİVRİĞİ ULU CAMİİ VE DARÜŞŞİFASI, İLGİLİ ESERLER (TÜRBELER)

Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası

Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, Anadolu Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde, 1228-1229 yılları arasında Mengücek Beyliği'nin hükümdarı olan Ahmet Şah ve eşi Melike Turan Melek tarafından yapılmıştır. Bu dönem, Anadolu Selçuklu Devleti'nin en parlak dönemlerinden biridir ve mimari açıdan birçok önemli eserin inşa edildiği bir zamandır. Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası da bu dönemin önemli eserlerinden biri olarak kabul edilir. (Konyalı, 1956)

Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, Anadolu Selçuklu mimarisinin en güzel örneklerinden biridir. Yapı, Anadolu'nun o dönemdeki mimari geleneğini ve ustalığını yansıtmaktadır. Cami ve darüşşifası olmak üzere iki ana bölümden oluşan kompleks, aynı avlu etrafında toplanmıştır. Yapı, taş işçiliği ve ahşap oymacılığındaki ustalıklarla dikkat çeker. Cami, tipik bir Anadolu Selçuklu Camisi plan şemasına sahiptir, ancak detaylarındaki incelik ve zarafetle diğerlerinden ayrılır. Caminin kubbesi, dönemin mimari tekniklerine göre oldukça büyük ve etkileyicidir. Darüşşifası ise, o dönemdeki hastalar için bir tedavi ve şifa merkezi olarak kullanılmıştır. (Özergin, 1997)

Mimari açıdan en dikkat çekici özelliklerinden biri, caminin iç mekânını süsleyen olağanüstü ahşap işçiliğidir. Ahşap işlemeler, geometrik desenler ve bitki motifleriyle süslüdür. Ayrıca yapıda kullanılan taş işçiliği de büyük bir ustalıkla yapılmıştır. Caminin mihrabı ise taş işçiliğinin en göz alıcı örneklerinden biridir ve detaylarıyla büyüleyicidir.

Darüşşifası ise dönemin tıp anlayışına uygun olarak inşa edilmiştir. İki katlı olan bu bölümde hasta ve tedavi odaları bulunmaktadır. Tedavi görenlerin manevi ihtiyaçlarını da karşılamak için burada su sesi ve iyi düşünülmüş bir akustik düzen bulunmaktadır.

Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, sadece mimari açıdan değil, aynı zamanda süslemeleriyle de dikkat çeker. Yapının iç ve dış süslemelerinde geometrik desenler, bitki motifleri ve geometrik şekiller kullanılmıştır. Bu süslemeler, dönemin Anadolu Selçuklu sanatının en güzel örneklerindendir ve İslam sanatının genel özelliklerini yansıtır. (Kuban, 1987)

Yapının Teknik Detayları

Konum: Divriği, Sivas, Türkiye – 39° 22'17" K / 38° 07' 18" D

Yapım Tarihi: 1214 -1228/29

Yapı Türü: Cami ve Darüşşifası (Tıp Merkezi)

Yapı Malzemesi: Taş ve Ahşap

Yapı Uzunluğu: 63,22 metre

Yapı Genişliği: 31,83 metre

Yapı Yüksekliği: Cami Kısmı: 9,85 metre, Şifahane Kısmı:12,5 metre

Minare Yüksekliği: 23,75 metre

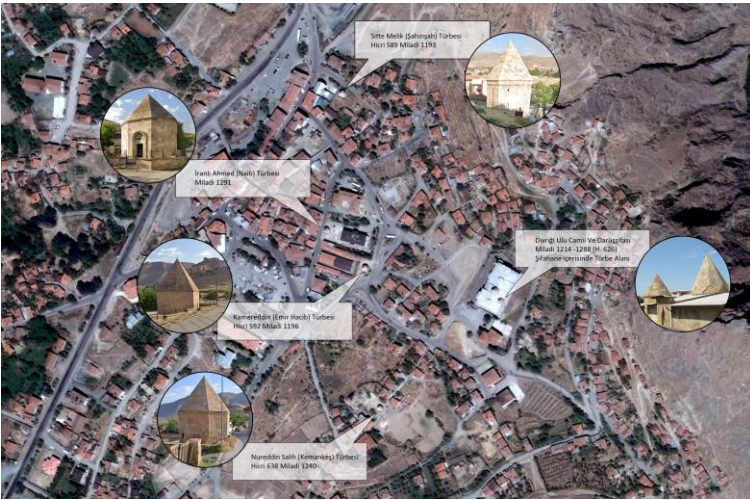
İlgili Eserler (Türbeler)

13. yüzyıl İslam dünyasında Anadolu da önemli merkezlere birçok dini ve kültürel yapı inşa edilmiştir. Mengücek Beyliğine tahsis edilen Divriği, özellikle Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası kompleksi ile tanınır. Ancak, bu komplekse ek olarak, Divriği'deki türbeler de bölgenin tarihini ve mimarisini yansıtan önemli yapılar arasındadır. Bu türbeler, bölgedeki önemli kişilerin mezarları olarak kullanılmıştır. Türbeler, aynı zamanda bölgenin siyasi ve dini tarihini yansıtan önemli belgelerdir. Bu türbeler genellikle kesme taş ve tuğla kullanılarak inşa edilmiştir. Mimari detaylar, o dönemin estetik anlayışını ve inşaat ustalığını yansıtmaktadır. Süslemelerde geometrik desenler, bitkisel motifler ve Arapça yazılar sıkça kullanılmıştır. Türbelerin iç mekanları da aynı zenginlikte süslenmiştir. Bu sebeple Divriği'deki türbeler, sadece mimari açıdan değil, aynı zamanda kültürel ve dini açıdan da önemlidir.

Resim 1: Divriği Türbe Dizilimi. **Kaynak:** Yazar tarafından çekilmiştir.

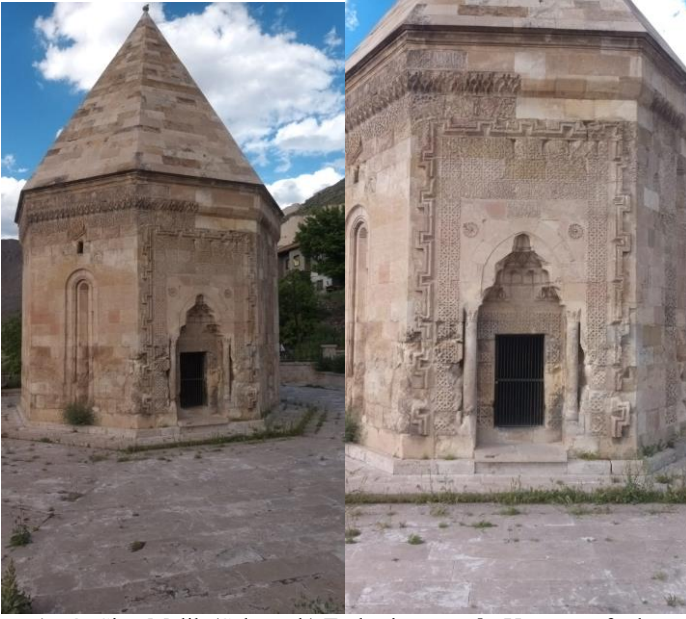
Divriği'deki türbeler, bölgenin tarihini, mimarisini ve kültürünü yansıtan önemli yapılar arasındadır. Bu türbeler, Anadolu Selçuklu döneminin mimari mirasını koruyan ve gelecek nesillere aktaran önemli eserlerdir. Divriği'deki türbelerin incelenmesi, Divriği Ulu Camii ve Darüşşifasının anlaşılmasında ve bu yapıların astronomi ile belirgin bağının olduğunu kanıtlayacaktır.

Resim 2: Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası ve İlgili Eserler. **Kaynak:** Google Uydu Görseli, 2007

Sitte Melik (Şahinşah) Türbesi

Divriği'de bulunan diğer yapı, köklü bir mezar geleneği ürünüdür. Bunların en erkeni 1193 tarihli Sitte Melik (Şahinşah) Kümbetidir. Mimar Behramoğlu Tut Bey tarafından 1193 yılında (Hicri 589) Süleyman oğlu Seyfeddin (Ebu'l Muzaffer) Şahinşah'ın isteğiyle yapılmıştır. Sağlam zemine oturan sekizgen planlı, içten kubbeli dıştan piramidal külahla örtülü ve tek katlıdır. Kapı girintisini mukarnaslar örterken, ön yüzde silindirik sütünce ve ters (U) şeklinde çerçevesi geometrik süslemelere yer verilir. Güney yöndeki kapıya bitişik sağ ve sol yönlerde üçgen ve dairesel girintiler olup kenarları yine Selçuklu geometrik süslemeleriyle bezense bile Ermeni kaynaklıdır. (Tunçer, 1978)

Resim 3: Sitt Melik (Şahenşah) Türbesi. **Kaynak:** Yazar tarafından çekilmiştir.

Kamereddin (Emir Hacib) Türbesi

1196 tarihli Emir Kamereddin Kümbeti de sekizgen plânlı, tek katlı, içte kubbe, dışta sekizgen piramidal külâhla örtülüdür. Anadolu Türklerinin geleneksel çadır biçiminin en eski örneklerinden biri olması bakımından önemlidir. Bütün yüzeyler sağır ve düzdür. Kuzey yöndeki kapı girintisini güney etkili, dilimli, sivri bir kemer örter. Aynasına kitabe yerleştirilmiştir. Külâh silme eteğindeki düzenli eşit aralıklı dairesel oyuklara çini yerleştirilmiş olmalıdır. Zaten aynı uygulama Kale Camii (1180-81) kapı yüzünde geometrik süsler arasında da vardır. (Tunçer, 1978)

Resim 4: Kamereddin (Emir Hacib) Türbesi. **Kaynak:** Yazar tarafından çekilmiştir.

Nureddin Salih (Kemankes) Türbesi

Divriği'nin günümüze Mengücek oğullarından erişen 3. kümbeti, Kemankes Nureddin Salih'e aittir. 1240-41 tarihli olup iki katlıdır. Üst kesiminin sonradan onarıldığı ve bu ara, gövdesinin basıklaştığı kanısındayız. Bu yapıda sekizgen planlı ve dışta piramidal külâhla örtülüdür. Kapısı kuzey yöndedir. Sade bir işçiliğe sahip yapının kapı nişi oldukça derin mukarnaslı bir sivri kemerden kuruludur ve Selçuklu geleneğinde yapılmıştır. (Tunçer, 1978)

Resim 5: Nureddin Salih (Kemankeş) Türbesi. **Kaynak:** Yazar tarafından çekilmiştir.

İranlı Ahmed (Naib / Gazezler) Türbesi

Kitabesi neredeyse okunamayacak durumda olan bu türbe de sekizgen planlıdır. 1291 tarihi ve Naib Eşref yazısı okunabilmiştir. Kapısı kuzey yönündedir.

Resim 6: İranlı Ahmed (Naib / Gazezler) Türbesi. **Kaynak:** Yazar tarafından çekilmiştir.

ASTRONOMİ İLE İLİŞKİLENDİRİLMİŞ BİLİNEN ÖNEMLİ YAPILAR

Kesin olmamakla birlikte dünya üzerinde öyle yapılar vardır ki hem mimarisi hem de imar konumu astronomi ile ilişkilendirilebilir. Bunlardan en bilineni Mısır'da bulunan Giza piramitleridir. Keops (Hufu), Kefren (Hafre) ve Mikerinos (Menkaure) isimli bu üç devasa piramit bazı bilim insanlarına göre gökyüzünde görülen yıldızlarla bağlantılıdır.

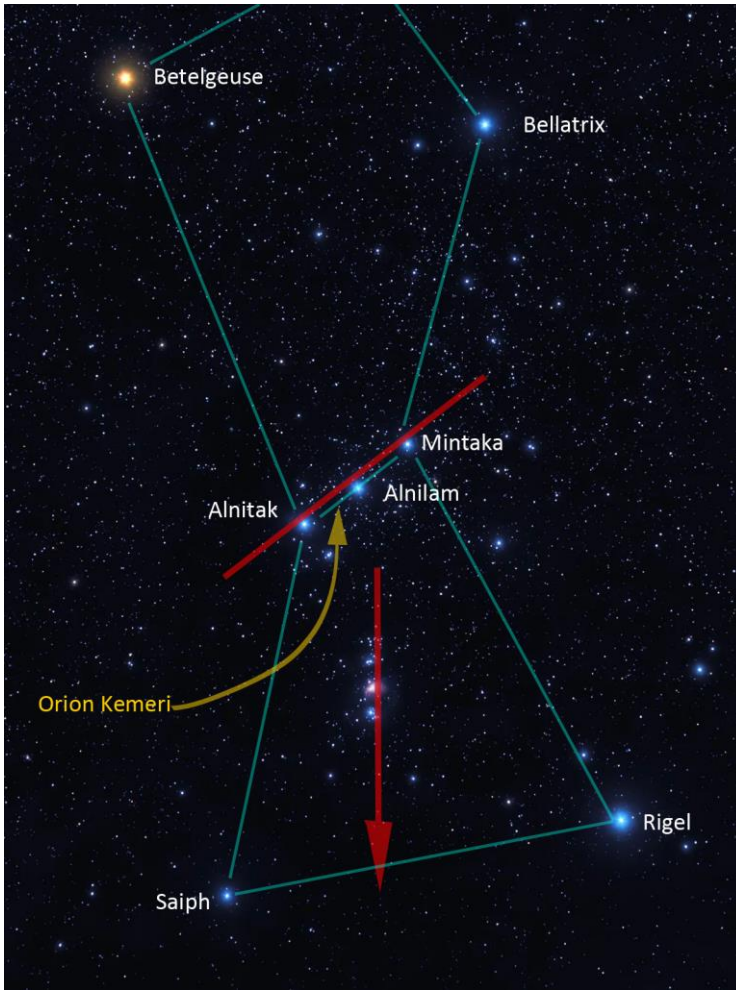

Resim 7: Giza Platosunda Yer Alan Bu Üç Büyük Piramit. **Kaynak:** Goole uydu Görseli, 2023

Mısır piramitleri, insanlık tarihindeki en büyük mimari başyapıtlardan biri olarak kabul edilir. Bu muazzam yapılar, sadece Antik Mısır'ın mühendislik ve inşaat ustalığını değil, aynı zamanda gökbilimine olan ilgisini ve astronomik bilgisini de yansıtabilirler. Giza platosunda yer alan bu üç büyük piramit (Keops, Kefren ve Mikerinos, Resim 7), özellikle yıldızlarla ve güneşin doğuşu ve batışıyla ilişkilendirilmiştir. Piramitlerin bazılarının girişleri ve koridorları, belirli gök olaylarını izlemek için tasarlanmış olabilir. Bu eserler, Antik Mısırlıların astronomi bilgisini ve gözlem yeteneklerini yansıtan önemli birer astronomik araç olabileceğini öne sürmektedir. (Hancock, 1995)

Antik Mısır uygarlığı, göksel olayları izlemek ve takvimleri belirlemek için astronomik gözlemleri kullanmıştır. Piramitlerin inşası sırasında da gökbilimi bilgisinin etkisi olmuş olabilir. Antik Mısırlılar, yıldızların ve diğer gök cisimlerinin hareketlerini izleyerek çeşitli mitolojik ve dini inançlarını şekillendirmişlerdir.

Mısır piramitlerinin yıldızlarla ilişkilendirilmesi, özellikle Giza platosundaki piramitler için öne sürülmüştür. Bazı araştırmacılar, piramitlerin inşa edildiği dönemdeki yıldızların gökyüzündeki konumlarına dayalı olarak yerleştirildiğini öne sürmüşlerdir. Giza'daki piramitlerin, Mısır mitolojisindeki ve astronomisindeki önemi büyük olan Orion Takımyıldızının üç ana yıldızına benzetildiğini öne sürmektedir. (Resim 8). Bu teoriye göre, piramitlerin yerleşimi, üç büyük piramidin Giza platosundaki düzeni, Orion Kuşağı'nın üç ana yıldızıyla (Alnitak, Alnilam ve Mintaka) uyumlu olacak şekilde tasarlanmış olabilir. Özellikle, piramitlerin eğimi ve aralarındaki mesafelerin belirli geometrik oranlarla ilişkilendirildiği düşünülmektedir. Bu teori, piramitlerin geometrik düzenlemeleri ve oranları Takımyıldızının üç ana yıldızının parlaklıklarının oranlarına benzetilmiştir. (Hancock, 1995; Bauval & Gilbert, 1994)

Resim 8: Orion Takımyıldızı ve Orion Kemer. **Kaynak:** Britannica. (2024)

Bu teori, Mısır piramitlerinin sadece anıtsal yapılar olmadığını, aynı zamanda antik Mısırlıların astronomi bilgisini ve gözlem yeteneklerini yansıtan önemli birer astronomik araç olabileceğini öne sürmektedir. Ancak, bu konudaki tartışmalar ve farklı görüşler hala devam etmektedir ve gelecekteki araştırmaların bu konuya daha fazla ışık tutması beklenmektedir.

Dünyada astronomi ile ilişkilendirilen başka örnekler bakacak olursak:

İngiltere'nin Wiltshire bölgesinde yer alan Stonehenge, Neolitik döneme tarihlenen ve astronomik gözlemler için kullanılmış bir dairesel taş yapısıdır. Bazı araştırmacılar, Stonehenge'in gözlemler yapılmak için bir astronomik gözlem alanı olarak kullanılmış olabileceğini öne sürmüşlerdir. Özellikle yaz ve kış güneş dönemlerinde, taş yapıların güneşin doğuş ve batış noktalarını işaretlediği ve yapının güneş ve ay dönemlerini takip etmek için kullanıldığı düşünülmektedir. Özellikle güneş tutulmalarını ve dönenceleri işaretlemek için kullanılan Stonehenge, astronomi bilgisinin bir göstergesi olarak kabul edilir.

Meksika'daki Yucatan Yarımadası'nda bulunan Chichen Itza, Maya uygarlığının en önemli merkezlerinden biridir. Yapı kompleksi içindeki El Castillo piramidi, özellikle gün dönümleri sırasında gölgelerin oluşturduğu ilginç fenomenlerle ilişkilendirilmiştir. Güneşin doğuşunda ve batışında piramidin merdivenlerinde oluşan gölgeler, Kukulkan tanrısının sembolik bir şekilde inmesini ve yükselmesini temsil ettiği düşünülür. Bu fenomen, Mesoamerikan astronomik bilgisini ve Maya takvim sistemini yansıtır.

Kamboçya'daki Angkor Wat tapınağı, Hindu ve Budist inançlarının bir karışımını yansıtan muhteşem bir yapıdır. Tapınak kompleksi, güneş ve ayın konumlarına göre düzenlenmiştir. Özellikle ekinoks ve güneş doğuşu gibi önemli gök olaylarını izlemek için tasarlanmıştır.

Machu Picchu, İnka İmparatorluğu'nun başkentinden yaklaşık 80 km uzaklıkta bulunan ünlü bir arkeolojik sit alanıdır. Bu alan, Güneş Tapınağı adı verilen önemli bir yapıyı içerir. Güneş Tapınağı'nın inşası, Güneş'in yıl boyunca hareketlerini izlemek ve takvim yapmak için kullanılmış olabilir. Özellikle Güneş'in yıl içindeki hareketlerini izlemek için belirli noktalara yerleştirilmiş açıklıklar ve taşlar dikkat çeker.

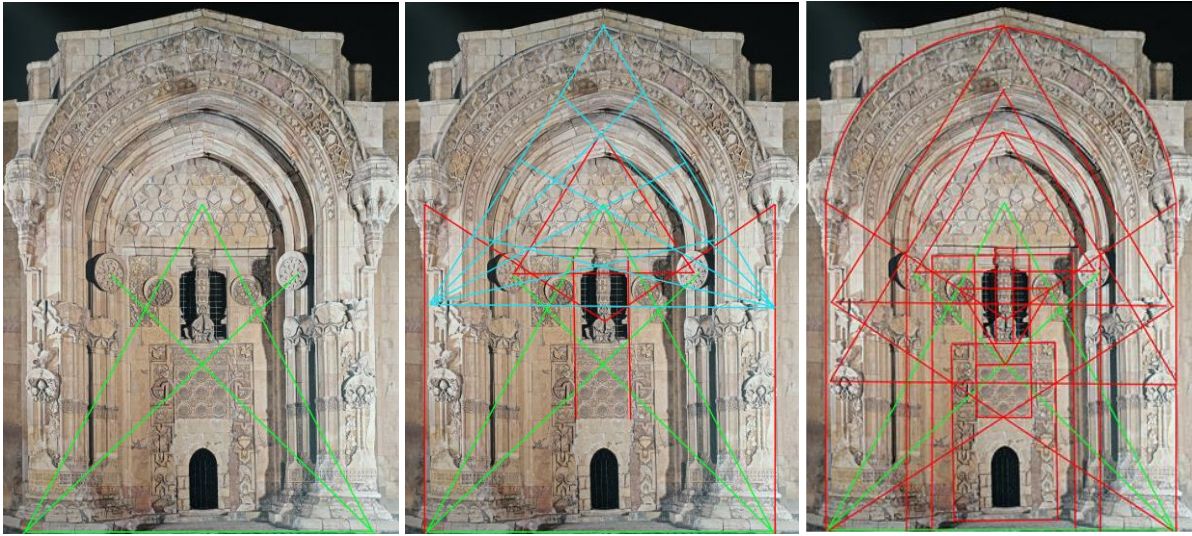
Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası İle Türbelerin Coğrafi Konum - Astronomi İlişkisi

Önceki bölümlerde bahsedilen yapılar yakınlarındaki başka bağlantılı yapılarla bitlikte belirgin bir özellik dahilinde astronomi ile benzerlik göstererek bir ilişki kurar ve böylece fark edilebilir olur. (Resim 1). Astronomi ile ilişkilendirilmiş dünya mirasları, insanlığın evreni anlama ve gözlem yeteneklerini yansıtan önemli yapılar arasındadır. Bu yapılar, tarih boyunca gökbiliminin ve astronomik gözlemlerin insan kültürüne ve inançlarına olan etkisini göstermektedir. Dünya mirası olarak kabul edilen bu eserler, hem tarih hem de astronomi meraklıları için büyüleyici bir keşif deneyimi sunmaktadır. Divriği’de de, yapılan bu araştırma çerçevesinde benzer bir durumun olduğu gözlemlenmiştir. (Resim 9)

Resim 9: Divriği Ulu Camii Ve Darü'sşifası İle Türbelerin Coğrafi Konum İlişkisi. **Kaynak:** Google Uydu Görsele, 2007.

Anadolu Selçuklu mimarları, geometri bilgisini ustalıkla kullanarak dikkat çekici yapılar inşa etmişlerdir. Bu yapılar genellikle matematiksel oranlar ve geometrik desenlerle süslenmiştir. Camiler, medreseler, hanlar ve kervansaraylar gibi çeşitli yapılar, geometrik düzenlemeleriyle ve simetrik tasarımlarıyla tanınır. Özellikle kubbe ve kemerlerin mükemmel geometrik hesaplamaları, Anadolu Selçuklu mimarisinin önemli bir özelliğidir.

Resim 10: Şifahane Kapısı Geometrik Yorumu. **Kaynak:** Cennetin Kapıları. Emden, C.

Anadolu Selçuklu dönemi eserleri, matematiksel idealin sanatla birleştiği nadir örneklerden biridir. Mimari detaylar, matematiksel oranlar ve geometrik desenlerle dikkatlice hesaplanmıştır. Bu yapılar, matematiksel düzenliliğin estetik güzellikle buluştuğu birer anıt niteliğindedir. Geometrik desenlerin yanı sıra, üzerlerindeki işlemlerde de matematiksel düzenlilik ve simetri ön plandadır. Matematik ile birlikte başka disiplinlerin bir arada kullanıldığı gerçeğinden yola çıkarsak, daha önceki dönemlerde Türklerin kutup yıldızına olan bakışı ve ona verdikleri önem, astronomi bilimini Anadolu Selçuklularının da kullanmadığı anlamına gelmez. Astronomi, gözlem ve matematiksel analizlere dayalı bir bilimdir. Astronomi, insanın evreni anlama ve keşfetme arzusunun bir yansımasıdır. Bu bağlamda yeryüzünde yapılması planlanan bir yapı için coğrafi konumlandırma da özellikle pusuladan önce yön belirlemede belirgin yıldızlar rol oynamış olabilir. Resimde (Resim 8) görüldüğü üzere Mısır piramitlerinin (Keops, Kefren ve Mikerinos) Orion takımyıldızının Alnitak, Alnilam ve Mintaka isimleri ile bilinen “Orion Kemer” ile ilgili benzerlik, Divriği’de Nureddin Salih, Emir Kamededdin ve Sitte Melik türbelerinde de vardır. Bu dikkat edilirse Orion güneyi ile Ulu Camii kuzeyi Türbelerin açılal doğrusu ile (kible Sapma açısı da

dahil edildiğinde) birebir örtüşmektedir.(Resim 11). Bunun tesadüf olma olasılığı çok azdır. Türbenin bulunduğu Şifahane kapısındaki geometrik detay ile resimdeki benzerlik de tesadüf olamaz. Buradan şu sonucu çıkarabilir miyiz: Divriği Ulu Camii ve Darüşşifasının coğrafi imar konumunun belirlenmesi ve kible yönünün tespiti için yıldızlara ilişkili türbelerden mi istifade edilmiştir? Coğrafi konumu için Şifahane içindeki türbenin taç kapısındaki geometri (Resim 10 yeşil çizgi) gereği uydu görüntüsündeki (Resim 9) yerde mi olması gerekiyordu?

Resim 11: Orion yıldız sistemi ve Orion kuşağı adı verilen üç yıldızın konumlarının uydu görüntüsü yapı ilişkisi.

Kaynak: Google U.G. 2007

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sanatı kendi bulunduğu dönem içerisine kontrol altında tutan “Estetik” düşünce hem Türk kültürünün hem de İslam anlayışının bir sentezi olarak Anadolu Selçuklu yapılarında da kendini gösterir. Bu estetik yapının barındırdığı felsefe mimariye ve süslemelere de yansımıştır. Mesela Osmanlı eserlerinin, dışı sade içleri harikulade süslemelerle, çini, kalem işleri ve hat sanatıyla yine Osmanlı’nın iç dünyasının yani maneviyatının eserlere bürünmüş felsefesini yansıttığı gibi, Anadolu Selçuklu Sanatı yapılarındaki dış mekâna dönük süslemeleriyle, açık fikirli ve toplumu kucaklayan sadece ibadet veya tedavi için binanın iç mekânını değil halkı binanın dışında da bir araya getiren bir felsefeye sahiptir. Her bir eser kitap gibi okunabilir bilgiyi bünyesinde barındırır. Şaman geleneklerinin İslam sanatıyla bir araya gelerek Anadolu topraklarındaki eski medeniyetlerin taş teknolojisini en üst seviyede sanat eserlerine dönüştüren ve bunu da bilimsel disiplinleri en iyi şekilde kullanan sanatçılar, Divriği’deki bu eser için gökyüzünü de bir araç olarak kullanmışlardır.

Orion yıldız sisteminin Orion kuşağı adı verilen üç yıldızın konumları ve coğrafi yönlerle yaptığı açı, belli hizadaki türbelerle coğrafi yönlerin yaptığı açıyla birebir örtüşmektedir. Divriği Ulu Camii ve Darüşşifasının imar konumu kendi içindeki türbesi temel alınarak ilçenin şu an bulunduğu konuma inşa edildiği düşüncesini destekler. Bu arada sadece belirlenmiş yapıım tarihi Ulu Camiden eski olan sadece iki türbe vardır. Ancak mezar yerinin sonradan türbe yapılabileceği ihtimalini de düşünmek gerekir.

Genel olarak astronomi ile bağlantılı ya da bağlantısının olduğu düşünülen tarihi yapılar, insanoğlunun her zaman merakını cezbetmiştir. Bu bağlamda günümüz insanının geçmişe olan empatisi sonucu, geçmişte yapılan ve ya düşünülmüş konuların, araştırılmadığı ve kanıtlanmadığı sürece sadece ütöpik bir konu olarak kalacağı bilinmektedir. Tarihi ve turistik açıdan önemli bir yere sahip ve UNESCO Dünya mirası listesindeki bu eser, sadece tarihi ve sanatsal açıdan değil, bu araştırmadaki yönüyle de incelenmesi, hem esere hem de bölgeye değer katacaktır.

KAYNAKÇA

Konyalı, İ. H. (1956). "Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası", Türk Sanatı Dergisi 3(1): 25-38.

Özergin, M. (1997). "Anadolu Selçuklu Dönemi Mimari Eserleri Üzerine Araştırmalar: Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası", Ankara Üniversitesi Türk Sanatı Anabilim Dalı Yıllığı 12: 87-104.

Kuban, D. (1987). "Anadolu Selçuklu Mimarisi Üzerine Araştırmalar: Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dergisi 12: 45-62.

Riefstahl, R. E. (1986). "Divriği: A center of Islamic art and culture in Anatolia" Muqarnas 3: 72-82.

Kuban, D. (1996). "Selçuklu Çağındaki Türk Mimarisine Genel Bir Bakış", Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

UNESCO World Heritage Centre. (2024). "Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası", Erişim tarihi: 14 Mayıs 2024, <https://whc.unesco.org/tr/list/358/>.

Ahunbay, Z. (1987). "Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası.", Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Özergin, M. N. (2003). "Anadolu Selçuklu Mimarisinde Taş Süslemeleri", Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Gökbilgin, M. (2005). "Türk Eserleri Dergisi: Divriği Sahip Ata Türbesi" , Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Öz, İ. (2008). "Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi Türbelerinin Taş Süslemeleri Üzerine Bir İnceleme: Divriği Hızır Bey Türbesi", Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.

TUNÇER, O. C. (1978). "Anadolu'nun İlk Dört Selçuklu Kumandanı ve Yaptırdığı Yapıların Özellikleri", Vakıflar Dergisi 12: 140-142.

Denizli, H. 2003. "Sivas Tarihi ve Anıtları" Özbelsan A.Ş. Kültür Hizmeti Yayınları, Sivas.

Önge, Y.; Ateş, İ. & Bayram, S. (1978). "Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası" Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Bauval, R. & Gilbert, A. (1994). "The Orion Mystery: Unlocking the Secrets of the Pyramids", Three Rivers Press, New York

Hancock, G. (1995). "The Orion Mystery: Unlocking the Secrets of the Pyramids", Three Rivers Press, New York.

Krupp, E. C. (1994). "Echoes of the Ancient Skies: The Astronomy of Lost Civilizations", HarperCollins, New York.

Britannica. (2024). "Resim 8 Görseli", Erişim tarihi: 14 Mayıs 2024, <https://www.britannica.com/topic/Orion-Greek-mythology#/media/1/432656/107532>

Lehner, M. (1997). "The Complete Pyramids: Solving the Ancient Mysteries", Thames & Hudson, New York.

Atkinson, R. J. C. (1956). "Stonehenge", Frederick A. Praeger, New York.

Aveni, A. F. (2001). "Skywatchers of Ancient Mexico", University of Texas Press, Austin.

Wright, K. R. (2005). "Machu Picchu: A Civil Engineering Marvel", American Society of Civil Engineers, Reston.

Kuban, D. (2001). "Anadolu Selçuklu Mimarisi", Yem Yayın, İstanbul.

Denny, W. B. (2004). "Anadolu Selçuklu Mimarisi: Kent, Medeniyet ve Mimari", Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.